

יוזאת לאור

לובה לאור עלתה לישראל בגיל תשע מברית המועצות והבינה שאף אחד לא יעשה לה הנחות, לא הדרישות למצוינות מארץ המולדת ולא ההתעלמות שחוותה בארץ החדשה. בספרה "את לא נראית" היא מסכימה לפתוח את הלב למחיר הכבד ששילמה ולספר על המשברים והמאמצים להיות שייכת. עכשיו, אחרי שהפכה לישראלית באמת היא מחכה לשלב שבו תהיה שוב רוסייה

רחלי מלק-בודה / צילום: אבישג שאר-ישוב

"אני לא יודעת כמה זמן ארך הניתוח. איברתי תחושת זמן. אני זוכרת תחושה של כל מיני חפצי מתכת קפואים מוחדרים לי לגרון בכוח. אני זוכרת חתיכות נתלשות ממני... כל הפה שלי מלא דם ובשר שנשר ממני. אני יורקת הכול החוצה כמו חיה". כך מתארת לובה לאור את חוויית ניתוח השקרים שעברה בגיל שש באוקראינה הסובייטית – הרדמה שלא עובדת, רופא שמאיים עליה שיקרא למשטרה וילדה קטנה שמבינה שהיא כלואה בחדר הניתוחים

ללא הוריה. בספרה החדש "את לא נראית" (הוצאת כריכה) היא מגוללת את סיפור העלייה שלה שמתחיל בבית פריווילגי סובייטי ועובר דרך מסע של השתייכות, שבר והישרדות. "עד היום אני בטראומה מהניתוח הזה", היא נזכרת בצער, "צוות האחיות קשר אותי לכיסא, צרחתי, נלחמתי, אבל הם בכל זאת הצליחו לבצע אותו".

סיפור הניתוח הוא אחד מני רבים שלאור שזורת בספרה החדש, המכיל רצף של הרהורים וזיכרונות דרך עיניה החדות של ילדה קטנה ברוסיה ובהמשך כמהגרת לארץ שבה היא מנסה לפלס את דרכה באומץ ובחן. דרך זיכרונותיה מצליחה לאור להעביר את הפערים והבורות הנוצרים בנפשו של האדם המהגר, ואת המלחמה על הזהות וההשתייכות. "באוקראינה קראו לי 'ז'יד'", היא מתארת. "הייתי היהודייה היחידה בכיתה ודאגו להזכיר לי את זה כל הזמן בצורה נחמדה כביכול. למשל חברה שהלכה איתי יחד לחוג פסנתר אמרה לי שהיא לא הייתה רוצה להיוולד יהודייה".

אנטישמיות שהיא קצת מתחת לשולחן?

"כן, אבל ביגינו היהודים דיברנו על זה

כל הזמן. הרגשנו שאנחנו נטע זר. היום,

"במשך המון זמן כאבתי את ההשפלה של אבא שלי. הבנתי מה הוא הרגיש. המנטליות הרוסית לא נותנת לך מקום להפגין חולשה, ואם פתאום משהו כזה קיים ואת פוגשת אותו אין מי שיאמר לך רגע, זה בסדר לפגוש רגש כזה"

כשאני רואה אנשים שעוזבים את הארץ אני לא מצליחה להבין אותם. ומצד שני גם פה במשך הרבה שנים לא הרגשתי שייכת".

אחת האירוניות שמתוארת בספר שלך היא שבאולפן הקליטה לימדו אתכם את השיר "באן נולדתי".

"נכון, יש הרבה אירוניות כאלה, והתחלתי להבין אותן בהיריון של הבן הקטן שלי, וככה התחילה הכתיבה של הספר. אחד הדברים הראשונים שהבנתי על עצמי הוא שבסך הכול היה לי סיפור עלייה די מוצלח. יש לי בית, ילדים, עבודה יציבה, על הכול עשיתי וי. אבל יחד איתי עלו עוד איזה מיליון איש, ובישראל לא באמת

נערכו לבואנו. המדינה לא באמת הייתה ערוכה לקלוט כמות כזאת של אנשים".

לא רק זה, גם הייתם עלייה די מושמצת.

"אני חושבת שכל סיפור עלייה הוא טרגי. בכל עלייה יש ממד של הורים שמקריבים את עצמם עד הסוף בשביל הילדים, ולפעמים הוא קטסטרופלי לחיים שלהם. הרבה פעמים הביקורות שאנחנו מקבלים היא 'מה אתם מתבכיינים? אתם כל כך מוצלחים'. כן, אנחנו מוצלחים, אבל זה לא בזכות, זה למרות. לא באמת קיבלנו סול קליטה, לא באמת עזרו לנו כמו שהיו צריכים לעזור. גם מברית המועצות לא יכולנו להוציא כלום, כי ראשוני העולים בשנות ה־90 גורשו. שילמנו קנס על ויתור האזרחות שלנו".

להיות מואשמים. הבנו שאם ישראל רוצה אותנו, צריך לברוח. היא גרמה לאיזשהו גל במשפחה של אמא שלי והתחלנו לעשות את המהלך, אבל אבא שלי לא רצה לעלות. הוא עבד בחברה הממשלתית של תשתיות הערים, היה מרושת והיה לו טוב. ופתאום הוא נותח במדינה שבה הוא רוחץ מכוניות".

ומה הרגשת כילדה?

"פיתחתי מנגנוני הרחקה מאוד טובים. אבא שלי לא שוטף מכוניות, הוא מנהל הרחיצה. אמא שלי היא לא כוח עזר בבית החולים – היא עוזרת אחות. לסבא שלי לא קוראים לו מישה, קוראים לו מיכאל. כל הזמן הייתי צריכה לטשטש איכשהו את המציאות. ככה עובדת נפש של ילדה, זה מה שהיא עושה. משום שבסוף, כל מה שאנחנו רוצים הוא להשתייך". הרצון להשתייך, ולפעמים גם לרצות, ניהל את רוב ימי ילדותה של לאור. "כשהייתי אמא צעירה הבנתי שאני לא מספיק מכירה שיירי ילדים, אז הלכתי וקניתי קלטת עם שיירי קלאסיקה ישראלית לילדים. הופיע שם השיר "שעון בן חיל". יום אחד אנחנו מגיעים לגן ושרים את השיר הזה. הגננת שרה ועוצרת בבית השני ואני ממשיכה כמו מטוטמטת עד הבית האחרון. אין אף ילד שמכיר את כל הבתים של השיר הזה. רציתי להיות ישראלית, ויצאתי הכי רוסיה שיש".

גם בצבא התגלו פערי התרבות ברגעים בלתי צפויים. "אמא שלי קנתה לי לגיוס מעיל עור אדום באלפי שקלים. חשבנו שהגינוי לקנות בגד כזה שיקי לכבוד כזה מאורע. הייתי באה עם המעיל הזה למסיבות של החיילים, חשבתני שזה לג'יט, ושוב יצאתי הרוסיהה הלא מותאמת. גם כשנחתנו פה בארץ, אחותי הגיעה עם חליפת סקי ואני הגעתי עם מעיל פרווה, כל השטנץ הסובייטי. אני זוכרת אותו יורדים בכבש המטוס ומתפשטים".

ניסו לשנות לך את השם?

"הציעו כל הזמן. לובה זה בעצם 'לובזב', מילה שמשמעותה אהבה. רצו לקרוא לי אהובה, כל מיני שמות מונפצים כאלה. לא הסכמתי".

איך הרגשתי בתקופה של המערבונים על לובה הקפואית?

"אאותה תקופה עברתי באירוקה והיה לנו תג שם. שיגעו אותי עם זה. המערכון כל היום היה מתנגן ואני מסתובבת עם התג הזה. אנשים היו מצטטים מולי משפטים של, זה היה סיוט".

זו חוויה שמאוד חוזרת על עצמה בתיאורים שלך בספר, אנשים צוחקים עלייך ואת משתפת פעולה.

"נכון, כי בעומק ברור שזה לא מצחיק אותי באמת. התגובה האינסטינקטיבית הראשונה היא זעם. בא לך להדוף את זה. אבל הרצון להשתייך ולא לצאת הרוסייה הכבדה תמיד גבר".

לא תמיד הרצון להשתייך הצליח להגן עליה. "כשעלינו לארץ גרנו בהתחלה בשיכון ותיקים בנתניה. הווי הראשון של העולה החדש הוא לקנות דירה. המשפחה שלי התחילה לחפש פרויקטים ומצאה בית בכפר־יונה. הם פגשו שם זוג מבוגרים שהפכו לחברים שלהם. יום אחד באתי לשאול מהם קלטת וידאו והשכן פשוט לקח לי את היר ושם אותה על אוזר החלציים שלו. ואני לא אומרת מילה, כי הנימוס, כי הכבוד למבוגרים".

סיפרת להורים שלך?

"לא סיפרתי. אבל יום אחד חזרתי מבית הספר וחטפתי התקף חרדה ליד המדרגות, פחדתי שאראה אותו. נאלצתי לספר לאמא שלי מה שקרה והיא הקפיצה את אבא שלי מהעבודה ואת הורדים. לא התלוננו במשטרה, מי יאמין לילדה רוסייה עכשיו. אבא שלי הלך לאיים עליו. ומאז הוא לא נגע בי יותר".

מרגע שנחתו בארץ, נלחם אביה של לאור על פרנסת משפחתו. היא זוכרת

איך הוא חסך מהטיפים כדי לקנות לאמא שלה שרשרת זהב ראשונה, וכיצד הוא עבר ברחיצת מכוניות בתחנת דלק על הכביש, אחרי שבאוקראינה היה מהגנס. בנובמבר 1998, כשהייתה בת 17, הכול התפרק. "כמה שהוא לא רצה לעלות – הוא ידע שהוא עולה בעיקר עבור הבנות שלו. הוא הבין שכאן יש לנו סיכוי לחיים טובים יותר. הוא עבר בשבילנו, אבל הוא חלם להיות עצמאי. וכשהוא בא למנהל תחנת הרחיצה לבקש יותר כסף, המנהל פיטר אותו. במשך ארבעה חודשים הוא חתם בלשכה וניסה לחפש עבודה, והלחץ גמר אותו. הוא אף פעם לא היה אדם דייכאוני אבל התחילו לו חדרות כלכליות. הוא הצליח למצוא איזה משהו זמני דרך קרוב משפחה וסידר להמים בסופרים, עד שנתפס לו הגב מזה. הוא הבין שגם פיזית הוא כבר לא יכול לבצע כל עבודה".

היא הייתה בלשכת הגיוס כשהכול קרה. "הסלולרי היה מכובה בזמן שעברתי את כל תהליך הגיוס, וכשהפעלתי את הטלפון ראיתי המון שיחות שלא נענו והודעות. כולם אמרו לי 'תחזרי הביתה', תחזרי הביתה', ולא הבנתי מה הלחץ. הגעתי הביתה וראיתי אמבולנסים מסביב".

מישהו התייחס אלייך בשהגעת לשם?

"אף אחד. חיפשתי את אמא שלי ומצאתי אותה בוכה אצל השכנה למטה. היא ראתה אותי ואמרה 'זהו'. והבנתי. רק למחרת דורה

שלי סיפרה לי שהוא מת מאובדנות. אני מתעקשת על הטרמינולוגיה הזו כי אובדנות זו מחלה כמו כל מחלה. מחלת הדיכאון. אף אחד לא עשה לי שיחה מסודרת, מי הבין אז שצריך. אני רק זוכרת את אמא שלי אומרת 'מול שסיימנו לגדל אותך'. המשכנו בחיים. השכן שהטריד אותי עדיין המשיך לגור שם. ובכל פעם כשהייתי רואה אותו הייתי חושבת לעצמי איזה עולם הווי, גבלה כמוהו נשארת בחיים ואבא שלי מת".

עברו הרבה שנים עד שהחלה לדבר באופן גלוי על הטרגדיה המשפחתית, המתוארת בהרחבה בספר. "תבניישתי, אני מודה".

והיה גם פחד שזה יתפוס אותך?

"סטטיסטית אני בסיכון של פי שמונה מאדם רגיל. אבל אותי הסיפור של אבא לקח להישגייתת. התמודדתי עם זה בצורה לא מעובדת ולא מאוזנת ולא מטופלת. לקח עשור עד שהגעתי לטיפול בעצם. בינתיים השקעתי את כל המרץ בלהגיע הכי רחוק שאפשר מבחינת הלימודים והקריירה".

✽

נוסף לכל העשייה שלה, לאור הציגה יצירות שלה בתערוכות באוצרותה של ורה גייליס שעסקו בהגירה ובעלייה בראי של בריאות הנפש בשיתוף עם עמותת אנוש. כחלק מההתמודדות עם מותו הפתאומי של אביה היא גם מתנדבת בעמותת "בשביל החיים" המעניקה תמיכה למשפחות שיקרינה התאבדו.

את בועטת על המדינה שלא ראתה אותי?

"האמת שלא. אבל במשך המון זמן כאבתי את ההשפלה שלו. הבנתי מה הוא הרגיש. המנטליות הרוסית לא נותנת לך מקום להפגין חולשה, ואם פתאום משהו כזה קיים ואת פוגשת אותו אין מי שיאמר לך רגע, זה בסדר לפגוש רגש כזה. בתרבות הרוסית אנשים לא רגילים להיכשל או להודות בחולשה, כל החינוך הסובייטי מושתת על אי־פגיעות. פגיעות זה בושה. חזרתי לבית הספר שבוע אחר כך. אף מורה לא דיברה איתי על מה שקרה. לא המחנכת, לא המנהלת, כלום. אני רק זוכרת את ההישגיות שתפסה אותי, כאילו אמרתי לעצמי שעכשיו אני חייבת להצדיק את המחיר שאבא שילם".

אז מה עשית?

"החלטתי שאני הולכת לעבור את הבגרויות פיקס. התגייסתי לצבא בלי נגאי שירות, לא הסכמתי לקבל הנחות. רציתי להיות קצינה אבל לא נתנו לי, אני חושבת שזה היה בגלל הקב"א. בסוף שירתי

בקבע. למדתי בבינתחומי ומימנתי לבר את הלימודים, גם אתגדתי את עצמי ללמוד באנגלית. במקביל עבדתי ולא קיבלתי אף מילגה."

את קובי בעלה הכירה עוד בנעוריה. "הוא היה איתי בכיתה ולכן הגיע לשבעה על אבא. קובי בא מבית טריפוליטאי מסורתי ועוד לנו מאוד, הוא הסתובב בין האנשים ואמר לכולם מה לעשות מבחינת המנהגים והתפילות, כי אנחנו לא ידענו כלום. וככה הכרנו קצת יותר. המשפחה שלו די שנאו רוסים, כשסבא שלו ראה אותי בפעם הראשונה הוא שאל 'למה לא טריפוליטאית?'

"וההורים שלו קיבלו אותך?"

"בהתחלה זה היה קשה. תחשבי שמגיעה אליהם הביתה ילדה רוסייה, אבא התאבד, אמא נאבקה לפרנסה, פערי תרבות, חילוניות לחלוטין. קשה לא ליפול לסטיגמות. ובכל זאת אבא של קובי קיבל אותי בעיניים בורקות. וגם אמא שלו. בסוף כולם קיבלו אותי."

לאור גם השתתפה בסדרה "דור אחד וחצי", ששודרה בכאן 11, ועוסקת בחוויות הקליטה ובבניית הזהות של הדור שנולד בברית המועצות ועלה לישראל בשנות ה-90. היא גם הייתה אחת מהיוצרות של ההצגה הדוקומנטרית "סיפור וחצי" שעלתה בתיאטרון מלנקי.

"אני חושבת שבמשך הרבה מאוד זמן לא הייתה מודעות לדור הזה", אומרת לאור, "למרות שכולם הרגישו אותנו פה. הרי בסוף הגיעו לפה בבת אחת מיליון איש. וביחס לעליות אחרות, אצלנו לא הייתה תרבות של להתלונן, יותר אימצנו את המקום של להצדיק את המאמצים שההורים עשו בשבילנו. יש היום הרבה דיונים בקבוצות של רוסים על הדיכטומיות של החינוך שלנו והתפיסה של הכול או כלום. או שאתה מצטיין או שאתה בטלן. הדור שלנו למד לחמול על עצמו במהלך השנים ועדיין", היא אומרת, "יש דברים שנשארים גם 35 שנה אחרי. אמא של אלקס ריץ, אחת היוצרות של הסדרה דור אחד וחצי, עלתה לארץ כמהנדסת ועד היום עובדת בניקיון. ההורים שלנו הגיעו לכאן בגיל 40 ופספסו 20 שנות פנסיה. אמא שלי, אם לא אני, הייתה מקבלת 1,000 שקל פנסיה. הולך להיות פה עיוות. במקום לקבל ירושות הדור שלנו יצטרך לכלכל את ההורים שלו בוקנה."

מתי בעצם התגבשה אצלך ההחלטה לכתוב את הספר?

"זה התחיל מזה שלא הצלחתי לתפוס איך הגעתי למצב שלי היום. פתאום הבנתי שהתחלתי מנקודת פתיחה מאוד מאתגרת ובמובן מסוים השארתי אבק להרבה

ישראלים. הלובה של היום לא הצליחה להתחבר לדברים שהייתי צריכה לעבור ולהחזיק בנפש בשביל להיות איפה שאני. וזה גרם לי לרצות לחקור את השאלה מה זו בעצם שייכות. אז שייכות זה קודם כול להבין את הסיפור שלך. אבל הרבה אנשים מהדור שלי לא מצאו את הדרך לפתוח מול ההורים את חוויות החיים שלהם. הם נעלו את הפצעים האלה בשביל להתקיים. תביני שאצל רובנו, ברגע שהגענו לארץ, מהר מאוד התחלפו התפקידים. ההורים שלי היו מבקשים ממני לקרוא להם מכתבים של ביטוח לאומי. מגיל אפס הייתי חותמת על צ'קים בשבילם."

מה אנחנו לא מבינים על הדור הזה היום שחשוב שנבין?

"שעמוק בפנים הוא דור מאוד רך. ובמקום שאני נמצאת בו היום, אני מסתכלת על ההגירה שלי ככוח-על. אני חושבת שאנשים לא עצרו מספיק לבחון את התרומה של בני הדור שלי לשגשוג של המדינה היום ואת החלק שיש להם בהפיכת ישראל למעצמת הייטק. זו עלייה שהגיעה לכאן עם פי 30 יותר תארים מתקדמים ממה שהיה אז בחברה הישראלית, אבל נדרשו לה בערך 30 שנה להשוות את השכר. ובסוף, בשביל שמדינה תצליח צריך את הרצינות הזאת, צריך את המחויבות הזאת עד הסוף, והרוסים הביאו אותה לכל מקום שהם באו. אז השלב הראשון בהכרה הוא קודם כול להבין את המחירים שהדור הזה נאלץ לשלם בשביל להרגיש שייך, ואחר כך מגיע גם התור שלנו לחמול על עצמנו, להרשות לעצמנו להחזיק את שתי הזהויות המורכבות האלה. כמו שאני כותבת בספר, "עכשיו שאני ישראלית, אפשר סוף-סוף להיות רוסייה?"

איך מגדלים את הדור הבא? מה הילדים שלך סופגים מהתרבות שבאת ממנה?

"הם גדלים כישראלים לכל דבר, זה משתלב באופן מאוד טבעי עם שתי התרבויות שאני וקובי באים מהן. אורח החיים בבית יחסית מסורתי, יש חגים ובית כנסת, קובי לא נוסע בשבת ולעומת זאת אני חילונית גמורה. סיפור המשפחה של אבא שלי שנרצחו בגיא ההריגה נוכח בבית, וגם הסיפור של קובי שבני משפחתו עברו את פרעות היהודים בלוב."

"בנינו לנו איזשהו תמהיל מאוד ישראלי, יש לנו עיגול כזה שמכיל רצפים של תרבות ומסורת, שכל אחד מוצא את עצמו עליו. אני לא מהעולים ששימרו באדיקות את התרבות הסובייטית, מצד שני אנחנו כן מציינים את הנוכחיות ומאוד מחוברים לשורשים. הילדים יודעים מילים בערבית וגם מילים ברוסית." ■

"פיתחתי מנגנוני הדחקה מאוד טובים. אבא שלי לא שוטף מכוניות, הוא מנהל הרחיצה. אמא שלי היא לא כוח עזר בבית החולים - היא עוזרת אחות. לסבא שלי לא קוראים לו מישא, קוראים לו מיכאל. כל הזמן הייתי צריכה לטשטש איכשהו את המציאות"